

FÖRSVARSAUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/2012 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om export av försvarsmateriel samt till vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 1 november 2011 regeringens proposition med förslag till lag om export av försvarsmateriel samt till vissa lagar som har samband med den (RP 93/2011 rd) till försvarsutskottet för beredning.

Ställningstagande

I enlighet med riksdagens beslut har utrikesutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (UtUU 1/2012 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Sanna Poutiainen och konsultativ tjänsteman Jari Takanen, försvarsministeriet
- ambassadråd Pia Hillo, utrikesministeriet
- projektchef Mika Lehtonen, inrikesministeriet

- överinspektör Mika Koponen, Polisstyrelsen, vapenförvaltning
- tullöverinspektör Pirjo Nykänen, Tullstyrelsen, bevakningsavdelning
- överinspektör Lotta Lampela, skyddspolisen
- professor i författningsrätt Tuomas Ojanen, Helsingfors universitet
- handelsjuridisk sakkunnig Juhani Matinlassi, Huvudstaben
- verkställande direktör Heikki Allonen, Patria Abp
- verkställande direktör Raimo Karjalainen, Sako Oy
- generalsekreterare Tuija Karanko, Suomen Puolustus- ja ilmailuteollisuusyhdistys ry (PIA ry)
- ombudsman Laura Lodenius, Finlands Fredsförbund — förening för FN
- ombudsman Frank Johansson, Amnesty International Finlands avdelning.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en ny lag om export av försvarsmateriel. Samtidigt ska den nuvarande lagen om export och transitering av försvarsmateriel upphävas. Dessutom föreslås det ändringar i strafflagen, skjutvapenlagen, lagen om kontroll av export av produkter med dubbel användning, lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemi-

kalier och explosiva varor och lagen om godkännande av vissa bestämmelser i och tillämpning av konventionen om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring. Genom propositionen genomförs Europeiska unionens direktiv om gemenskapsinterna försvarsmaterielöverfö-

ringar. För export av försvarsmateriel ska det fortfarande krävas tillstånd. Förfarandena för överföring av försvarsmateriel inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska förenklas och harmoniseras.

Dessutom ska lagens uppbyggnad ändras och lagen utformas så att den bättre motsvarar de krav som grundlagen ställer.

Export, transitering och förmedling av försvarsmateriel ska vara tillåten endast med tillstånd. Beslutet om tillstånd ska beroende på ärendets art fattas antingen vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid försvarsministeriet. När exporten förutsätter det ska försvarsministeriet tillsammans med utrikesministeriet sär-

skilt reda ut att det inte finns något utrikes- eller säkerhetspolitiskt hinder för att bevilja tillstånd. Ansökan om tillstånd att förmedla försvarsmateriel ska avgöras vid försvarsministeriet. Försvarsmateriel till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska överföras i ett förenklat förfarande. Ansökan om tillstånd för överföring ska avgöras vid försvarsministeriet.

Strafflagen ska ändras så till vida att överföring av försvarsmateriel också ska nämnas i straffbestämmelsen om exportbrott som avser försvarsmateriel. Dessutom ska ändringar göras i hänvisningsbestämmelserna i strafflagen och i de övriga lagarna.

Lagarna avses träda i kraft den 30 juni 2012.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Sammantaget anser utskottet propositionen vara behövlig och angelägen. Det tillstyrker lagförslagen, men med följande kommentarer och ändringsförslag.

Genom propositionen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen. Direktivet ingår i Europeiska kommissionens s.k. försvarspaket från 2007, som innehåller ett meddelande om försvarsindustrin (KOM (2007) 764 slutlig) och två lagstiftningsförslag (KOM (2007) 766 slutlig och KOM (2007) 765 slutlig). Syftet med paketet var att förbättra den europeiska försvarssektorns konkurrenskraft. EU:s uppförandekod om vapenexport antogs 2008 som gemensam standpunkt. Den ska beaktas vid prövning av tillstånd för försvarsmaterielexport i alla medlemsstater i Europeiska unionen.

I Finland lagstiftades det redan 1938 första gången om kontroll av försvarsmaterielexport. Då stiftades lagen om utförsel från landet av krigsförnödenheter (318/1938). Lagens främsta syfte var att trygga försörjningsberedskapen och backa upp det nationella försvarets resurser. Den första totalrevideringen ägde rum 1989, då den nu gällande lagen om export och transitering av

försvarsmateriel (242/1990) stiftades. Genom exportlagen infördes mer detaljerade bestämmelser om principer och tillståndspedurer för export av försvarsmateriel. Utöver export kom också transitering och överlåtelse av tillverkningsrätt till utlandet under kontroll. Reformen avsåg dessutom att stödja utvecklingen av försvarsindustrin i de delar som var beroende av export.

Åren 1994 och 2002 ändrades exportlagen i överensstämmelse med den internationella utvecklingen. Bestämmelserna om export och transitering av försvarsmateriel ändrades 1994 i överensstämmelse med internationella krav på exportkontroll som var förpliktande för Finland och med praxis i andra västeuropeiska länder. År 2002 utsträcktes kontrollen till förmedling av försvarsmateriel enligt tilläggsprotokollet om skjutvapen till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet från 2001 och OSSE-dokumentet om handeldvapen och lätta vapen från 2000.

Regelverket om exportkontroll har genom flera delreformer blivit ett svårtillämpat och komplicerat system av lagar och författningar på lägre nivå. Med totalredormen av grundlagen har grundlagsutskottet i sina utlåtanden dessutom allt oftare krävt att det måste föreskrivas om den

enskildes rättigheter och skyldigheter genom lag. Det finns alltså ett klart behov av att se över lagstiftningen om exportkontroll av försvarsmateriel. Försvarsutskottet framhåller att propositionen inte innebär några ändringar i den utrikes- och säkerhetspolitiska prövningen av försvarsmaterielexport som ska stå kvar som den är och att tillståndsprövningen fortfarande ska vara en samlad prövning från fall till fall.

Nuläge

Exportlagen innehåller bestämmelser om export, transitering och förmedling av materiel som definieras som försvarsmateriel. Lagen föreskriver att export, transitering och förmedling är tillåten bara med tillstånd av statsrådet eller försvarsministeriet. Den nuvarande exportlagen kräver inte tillstånd för import av försvarsmateriel.

I exportlagens 2 § 2 mom. föreskrivs om befogenhetsfördelningen mellan statsrådet och försvarsministeriet i tillståndsärenden. Statsrådets allmänna sammanträde beviljar tillstånd för materiel och lavetter som är avsedda för egentligt stridsbruk och orsakar förstörelse eller när exporten annars är av utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. Om exporten har litet ekonomiskt värde, under 1 miljon euro enligt det gällande beslutet, behöver tillståndsansökan inte tas upp i statsrådets allmänna sammanträde.

Förmedling av försvarsmateriel underställdes kontroll genom en ändring i lagen 2002. Tillstånd beviljas av försvarsministeriet på ansökan.

Enligt 3 § i exportlagen beviljas varken exporttillstånd eller förmedlingstillstånd om de kan komma att äventyra Finlands säkerhet eller strida mot vår utrikespolitiska linje. Statsrådets beslut om allmänna riktlinjer för export, transitering och förmedling av försvarsmateriel (1000/2002) tjänar i praktiken som centralt politiskt instrument för att reglera exporten av försvarsmateriel. Riktlinjerna kompletterar och preciserar de internationella fördrag och åtaganden som binder exporten av försvarsmateriel från Finland.

Exportvolym

Det totala värdet av den finska försvarsmateriel-exporten var 58,8 miljoner euro 2010. Av exporten gick 58,6 procent till Europeiska unionens medlemsstater och 76,7 procent till Europa överlag. Mellan 2002 och 2009 har 65—95 procent av den årliga exporten gått på Europa. Mellan 2002 och 2010 har den mestadels bestått av fordon, skyddsutrustning och ammunition.

Räknat i euro har försvarsmaterielexporten 2002—2010 varierat mellan 54 och 103,1 miljoner. Värdet av exporten under ett helt år påverkas i hög grad av enskilda stora exportprojekt. Försvarsmaterielexporten från Finland var i proportion till exporten från Europeiska unionens område 0,7 % 2007, 1 % 2008 och 0,8 % 2009. Jämför detta med att medlemsföretagen inom Finlands försvars- och luftfartsindustriförening (PIA) har över 9 000 anställda och en sammanräknad omsättning på ca 1,6 miljarder euro.

År 2008 var 240 tillstånd för permanent export i kraft och 2009 var de nere i 216. För tillfällig export beviljas dessutom kring 100 tillstånd per år. År 2010 beviljades 237 tillstånd för permanent export. Det sammanlagda värdet av dem uppgick till 61,2 miljoner euro. Efter 2005 har 55—66 procent av samtliga ansökningar om exporttillstånd gällt Europeiska unionens medlemsstater.

De medel som försvaret har att disponera för materielupphandling minskar under de närmaste åren och därmed kommer exporten att spela en avgörande roll för försvarsmaterielindustrins överlevnad, konstaterar försvarsutskottet. Nedskärningarna i försvarets omkostnader får nästan omgående effekter också för den inhemska försvarsindustrin, bl.a. i form av mindre service och underhåll. Försvarsutskottet omfattar utrikesutskottets syn att exportkontrollen bör genomföras så att företag inom EU har lika exportmöjligheter (UtUU 1/2012 rd).

Målsättning och de viktigaste förslagen

Målet är att lyfta upp de viktigaste bestämmelserna om exportkontroll på lagnivå och slopa det nuvarande flerstegssystemet som innebär att

t.ex. grunderna för att bevilja tillstånd i stor utsträckning anges i beslut på en lägre nivå än förordning. Ett annat angeläget mål är att genomföra EU-direktivet avseende överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen. Direktivet skapar en egen tillståndspraxis för överföring av försvarsmateriel mellan staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och det kräver vissa ändringar i tillståndsförfarandet i den gällande lagen.

Regeringen föreslår en ny lag om export av försvarsmateriel. Det centrala i förslaget är att begreppet export enligt den gällande lagen ska delas upp i export och överföring. Huvudregeln ska vara att försvarsmateriel bara får exporteras från Finland till tredjeländer med exporttillstånd. Begreppet överföring gäller export av försvarsmateriel inom EU. Kravet på tillstånd för överföring grundar sig på artikel 4.1 i direktivet, där det sägs att det ska krävas föregående tillstånd för överföring av försvarsrelaterade produkter mellan medlemsstater. Tillstånd kan beviljas som individuella, globala eller generella överföringstillstånd. Med direktivet införs begreppet överföring och överföringstillstånd och dessutom nyheter som certifiering av mottagare och registrering som användare av generell överföringstillstånd i lagen. De här bestämmelserna grundar sig på direktivets artiklar.

Med förmedling av försvarsmateriel avses det att en förmedlare sammanför kontraktsparterna för att få till stånd ett kontrakt om försvarsmateriel. Förmedlarens insatser bör spela en stor juridisk roll för att en rättshandling ska uppkomma och för att verksamheten ska vara tillståndspliktig på det sätt som föreslås.

Transitering ska avse transport av försvarsmateriel via Finland när exportören eller mottagaren av materielen är belägen utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Enligt förslaget ska försvarsmateriel få transporteras via Finland bara med föregående transiteringstillstånd.

Lagen får en ny struktur genom att där föreskrivs om kontroll av och kontrollförfarandet för export, överföring, förmedling och transitering. Definitionen på försvarsmateriel anknyter till

Europeiska unionens gemensamma militära förteckning. Försvarsministeriets och inrikesministeriets befogenheter att kontrollera ammunition ska tydliggöras. Försvarsministeriets och statsrådets allmänna sammanträdes befogenheter att avgöra tillståndsärenden ska preciseras.

Vidare ska bestämmelsen om exportbrott som avser försvarsmateriel i 46 kap. 11 § i strafflagen kompletteras med överföring av försvarsmateriel. Bestämmelserna om både exportbrott avseende försvarsmateriel och exportförseelse avseende försvarsmateriel ska formuleras mer exakt.

Försvarsutskottet har tagit del av en utredning som visar att man i samband med beredningen av ärendet också bedömde möjligheterna att utvidga kontrollen av import av försvarsmateriel. Importkontrollens omfattning varierar från medlemsstat till medlemsstat i EU, erfar utskottet. Av hänsyn till allmän ordning och säkerhet kan det eventuellt vara motiverat med en mer omfattande kontroll av importen av försvarsmateriel för privat bruk. Utifrån de utlåtanden som lämnats till försvarsministeriets beredningsgrupp och behandlingen i utskottet bestämdes det att arbetsgruppen fortsätter arbeta med importkontrollfrågorna. Gruppen påpekade ändå att tidsplanen för den aktuella propositionen inte medgav någon beredning av hur importkontrollen ska utvecklas, för det handlar om ett mycket krävande frågekomplex. Det är ett motiverat beslut, anser försvarsutskottet.

Sakkunniga som hörts i utskottet pekade på hur svårt det är att dra en gräns mellan militära och civila vapen och patroner. Frågan uppmärksammades också när regeringens proposition bereddes. Den är inte ny i sig och det finns ingen entydig lösning på den, för i vissa praktiska situationer kan det skapa oreda att delar, komponenter, tilläggsanordningar och tillbehör till vapen som används för jakt och sportskytte kan vara likadana som till vapen avsedda för militär användning. Också enligt den nya lagstiftningen måste det avgöras från fall till fall utifrån definitionen på försvarsmateriel vilken myndighet som då är tillståndsmyndighet.

När tillstånd beviljas, typer av överförings-tillstånd och certifiering

Tillstånd för export eller överföring av försvarsmateriel beviljas eller offentliggörs bara om det är förenligt med Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska linje och inte äventyrar Finlands säkerhet. I själva tillståndsprövningen föreslås inga ändringar, men de allmänna villkoren för prövningen ska framgå direkt av lagen. Prövningen måste ske med hänsyn till Europeiska unionens råds gemensamma ståndpunkt om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel från 2008, där bland annat åtta kriterier för tillståndsprövning läggs fast.

Ansvar för tillståndsprövningen är fortfarande fördelat mellan försvarsministeriet och utrikesministeriet på det sätt som bestämdes i samband med lagreformen 1995. Utrikesministeriet svarar för den utrikes- och säkerhetspolitiska prövningen. Som ett led i en samlad prövning svarar försvarsministeriet för de utvecklingsvillkor som är beroende av försvarsindustrins export. De industriella intressen som nämns i EU:s gemensamma ståndpunkt innebär precis som den gällande lagstiftningen att exportens roll för det finländska försvarets materiella beredskap och möjligheterna att utveckla den inhemska industrin på området ska vägas in i den samlade bedömningen.

Utskottet framhåller hur viktig den partiella korrelationen mellan försvarets materiella beredskap och utvecklingen av den inhemska industrin på området är, för den inhemska industrin spelar en viktig roll för försörjningstryggheten i och med att den upprätthåller den materiella beredskapen.

De olika typerna av tillstånd för överföring av försvarsmateriel inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet är generellt, globalt och individuellt överföringstillstånd.

Ett generellt överföringstillstånd kan offentliggöras som ett öppet tillstånd med tillståndsvillkor för flera leverantörer som är etablerade i Finland för överföring av försvarsmateriel till en eller flera mottagare eller mottagargrupper etablerade inom Europeiska ekonomiska samar-

betsområdet. Generella överföringstillstånd som Finland offentliggör kan användas av företag och andra som överför försvarsmateriel om de uppfyller de allmänna villkoren i överföringstillståndet och om de registrerat sig hos försvarsministeriet som 31 § föreskriver. Idén med generella överföringstillstånd är att förbättra försörjningsberedskapen i de stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som upphandlar försvarsmateriel inom området. Tanken är också att förbättra samarbetet mellan företag inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och främja en optimal användning av leveranskedjor.

För ett generellt överföringstillstånd för att ta emot försvarsmateriel krävs det föregående certifiering som ska sökas på försvarsministeriet. Certifiering beviljas efter bedömning av sökanden utifrån uppgifterna i en ansökan enligt 24 §, en säkerhetsutredning avseende sammanslutning enligt 25 § och en utredning om tillstånd enligt vapenlagen. Försvarsministeriet ska bevilja certifiering, om det bedöms att sökanden iakttar bestämmelserna om export och överföring av försvarsmateriel och exportbegränsningarna för ett överföringstillstånd för försvarsmateriel i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Certifieringen är i kraft en bestämd tid, men längst 5 år.

Försvarsutskottet har erfarit att det är svårt att komma med någon exakt uppskattning av hur mycket resurser certifieringen kräver. Effekterna för Skyddspolisens och huvudstabens uppgifter bedöms som ganska små, eftersom överföringar av försvarsmateriel tas emot av sådana etablerade tillverkare av försvarsmateriel som på grund av sin internationella eller nationella verksamhet redan har ett intyg över en säkerhetsutredning avseende sammanslutning som räcker till för certifiering från försvarsministeriet.

Om villkoren för generellt överföringstillstånd inte är uppfyllda kan tillståndet beviljas som globalt överföringstillstånd enligt artikel 6 i direktivet för överföring av försvarsrelaterade produkter till mottagare i en eller flera andra medlemsstater. I varje globalt överföringstillstånd ska det anges vilka försvarsrelaterade pro-

dukter som omfattas av tillståndet och vilka mottagare som är godkända. Ett individuellt överföringstillstånd berättigar till en överföring av en försvarsrelaterad produkt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Det globala och det individuella överföringstillståndet behandlas mer ingående i detaljmotiven.

Enligt 15 § i lagförslaget ska den som ansöker om ett tillstånd åläggas att lämna en utredning om den som är slutanvändaren av exporterad, överförd, förmedlad och transiterad försvarsmateriel. När frågan om tillstånd prövas är det enligt utskottet nödvändigt att veta var det försvarsrelaterade material, inbegripet komponenter, som tillståndsansökan gäller kommer att slutanvändas och vem som är slutanvändare.

Detaljmotivering

1. Lag om export av försvarsmateriel

8§. *Transitering.* Försvarsmateriel ska få transiteras genom Finland bara med transiteringstillstånd, om exportören eller mottagaren är belägen utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Sakkunniga har påpekat för utskottet att det handlar om transitering också när exportören och mottagaren båda är aktörer utanför EES-området. Följaktligen föreslår utskottet formuleringen "om exportören eller mottagaren eller båda är belägna utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet".

9 §. *Allmänna förutsättningar för tillståndsprövning.* Utrikesutskottet föreslår i sitt utlåtande (UtUU 1/2012 rd) att paragrafen förtydligas genom en entydigare formulering om att Europeiska unionens gemensamma ståndpunkt om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel (2008/944/GUSP) är rättsligt förpliktande. Den föreslagna ändringen i 2 mom. påverkar inte den svenska texten.

12 §. *Förutsättningar för att ett globalt överföringstillstånd ska beviljas.* 13 §. *Förutsättning-*

ar för att ett individuellt överföringstillstånd ska beviljas. Enligt utredning till utskottet kommer det att finnas luckor i de föreslagna villkoren för tillstånd och därför bör paragraferna kompletteras med närmare bestämmelser om när ett globalt och ett individuellt överföringstillstånd kan beviljas. Följaktligen föreslår utskottet följande ändrade formulering i 12 §: "Ett globalt överföringstillstånd kan beviljas en enskild leverantör för överföring av försvarsmateriel till en eller flera mottagare, om sökanden bedöms uppfylla de allmänna villkoren i detta kapitel och generellt överföringstillstånd inte kommer i fråga vid överföringen". På samma grunder föreslår utskottet följande ändrade formulering i 13 §: "Ett individuellt överföringstillstånd kan beviljas på ansökan, om det är nödvändigt för att viktiga finska säkerhetsintressen ska kunna skyddas eller allmän ordning och säkerhet tryggas eller för att internationella förpliktelser och åtaganden som är bindande för Finland ska kunna iakttagas".

17 §. *Återkallande av tillstånd.* I 17 § föreskrivs om när ett tillstånd kan återkallas. Sakkunniga som hörts i utskottet påpekar att bestämmelserna skulle bli mer proportionella om återkallandet bands upp vid att tillståndshavaren på ett väsentligt sätt bryter mot villkoren i överföringstillståndet och uppsåtligen lämnar vilseledande uppgifter. Utifrån detta föreslår utskottet att paragrafens 1 mom. 1 punkt kompletteras med uttrycket "på ett väsentligt sätt", 2 punkt med ordet "uppsåtligen" och 4 punkt med ordet "jämförbara".

27 §. *Certifikatets giltighet.* Enligt 27 § ska försvarsministeriet minst vart tredje år kontrollera att förutsättningarna för att ett certifikat ska beviljas har uppfyllts. För kontrollen har försvarsministeriet rätt att få de uppgifter som avses i 24 § 2 mom., 25, 33 och 35 § och att inspektera de utrymmen där de uppgifter som avses i 33 § förvaras.

Bestämmelserna måste bedömas mot 10 § 1 mom. i grundlagen om skydd för privatlivet. Förslaget är av betydelse med avseende på skyddet för privatlivet enligt artikel 8 i Europakon-

ventionen och artikel 7 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna.

Grundlagsutskottet fäster sig i sina utlåtanden (GrUU 6/2009 rd, GrUU 5/2010 rd) vid att Europadomstolen har tolkat skyddet för privatlivet i artikel 8 i Europakonventionen som att det i vissa fall också täcker in affärslokaler. Av de skäl som framgår av utlåtandena ovan föreslår försvarsutskottet att paragrafen får ett nytt 4 mom. med följande lydelse: "På kontrollen av att villkoren för ett certifikat är uppfyllda tillämpas 39 § i förvaltningslagen (434/2003).

32 §. *Återkallande av en godkänd registrering.* Enligt 32 § kan försvarsministeriet återkalla en godkänd registrering, om användaren har brutit mot villkoren för det generella överföringstillståndet, sökanden har lämnat vilseledande uppgifter i registreringsansökan, förutsättningarna för godkännande av registreringen eller de omständigheter utifrån vilka registreringen har beviljats, har förändrats i väsentlig grad eller när andra vägande skäl att återkalla registreringen anses föreligga.

Sakkunniga som hörts i utskottet påpekar att bestämmelserna skulle bli mer proportionella om återkallandet bands upp vid att tillståndshavaren på ett väsentligt sätt bryter mot villkoren i överföringstillståndet och uppsåtligen lämnar vilseledande uppgifter. Utifrån detta föreslår utskottet att paragrafens 1 mom. 1 punkt kompletteras med uttrycket "på ett väsentligt sätt", 2 punkt med ordet "uppsåtligen" och 4 punkt med ordet "jämförbara". Vidare föreslår utskottet ett helt nytt 2 mom. med följande lydelse: "En godkänd registrering kan återkallas helt eller för en viss tid".

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 2—6 utan ändringar och

godkänner lagförslag 1 med ändringar (Utskottets ändringsförslag).

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om export av försvarsmateriel

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.
Allmänna bestämmelser
1—7 §
(Som i RP)

2 kap.
Tillståndsplikt
8 §
Transitering

Försvarsmateriel får transiteras genom Finland endast med tillstånd som beviljats för transitering, om exportören eller mottagaren

båda är belägna utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

3 kap.

Förutsättningar för beviljande och återkallande av tillstånd

9 §

Allmänna förutsättningar för tillståndsprövning

(1 mom. som i RP)

Tillstånd beviljas och offentliggörs på basis av en helhetsprövning, vid vilken den gemensamma standpunkt 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel som Europeiska unionens råd har intagit *ska beaktas*.

(3 mom. som i RP)

10—11 §
(Som i RP)

12 §

Förutsättningar för att ett globalt överföringstillstånd ska beviljas

Ett globalt överföringstillstånd kan beviljas *en enskild leverantör för överföring av försvarsmateriel till en eller flera mottagare, om sökanden bedöms uppfylla de allmänna villkoren i detta kapitel och generellt överföringstillstånd inte kommer i fråga för överföringen.*

13 §

Förutsättningar för att ett individuellt överföringstillstånd ska beviljas

Ett individuellt överföringstillstånd kan beviljas *på ansökan, om det krävs för att viktiga finska säkerhetsintressen ska kunna skyddas eller allmän ordning och säkerhet tryggas eller för att internationella förpliktelser och åtaganden som är bindande för Finland ska kunna iakttas.*

(1—3 punkten *utesl.*)

14—16 §
(Som i RP)

17 §

Återkallande av tillstånd

Ett tillstånd kan återkallas, om

1) tillståndshavaren *på ett väsentligt sätt* har brutit mot tillståndsvillkoren,

2) sökanden *uppsåtligt* har lämnat vilseledande uppgifter i tillståndsansökan,

(3 punkten som i RP)

4) det enligt prövning finns andra *jämförbara* vägande skäl för att återkalla tillståndet.

(2 mom. som i RP)

4 kap.

Förfarandet i tillståndsärenden

18—23 §
(Som i RP)

5 kap.

Certifikat

24—26 §
(Som i RP)

27 §

Certifikatets giltighet

(1—3 mom. som i RP)

På kontrollen av att villkoren för certifikat är uppfyllda tillämpas 39 § i förvaltningslagen (434/2003). (Nytt)

(5 mom. som 4 mom. i RP)

28—30 §
(Som i RP)

6 kap.

Registrering

31 §

(Som i RP)

32 §

Återkallande av en godkänd registrering

Försvarsministeriet kan återkalla en godkänd registrering, om

1) användaren *på ett väsentligt sätt* har brutit mot villkoren för det generella överföringstillståndet,

2) sökanden *uppsåtligen* har lämnat vilseledande uppgifter i registreringsansökan,
(3 punkten som i RP)

4) när andra *jämförbara* vägande skäl till att återkalla registreringen anses föreligga.

En godkänd registrering kan återkallas helt eller för en viss tid. (Nytt)

7 kap.

Särskilda bestämmelser

33—38 §

(Som i RP)

8 kap.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

39 och 40 §

(Som i RP)

Helsingfors den 17 april 2012

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jussi Niinistö /saf
vordf. Seppo Kääriäinen /cent
medl. Thomas Blomqvist /sv
Mika Kari /sd
Esko Kurvinen /saml
Pentti Oinonen /saf

Tuula Peltonen /sd
Eero Suutari /saml
Sofia Vikman /saml
Tuula Väättäinen /sd
Jyrki Yrttiaho /vg
ers. Aila Paloniemi /cent.

Sekreterare var

utskottsråd O-P Jalonen.

RESERVATION

Motivering

Det centrala syftet med lagstiftningen om vapenexport är att säkerställa, genom tillståndsplikt och kontroll, att sådana parter inte får vapen i sina händer som använder dem för allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Om en betydande risk för något sådant föreligger, bör man alltid avstå från att exportera vapen. Finland och tio andra stater har haft detta, alltså den så kallade försiktighetsprincipen, som rättsnöre för sitt initiativ till en internationell konvention mot vapenhandel. Förhandlingar om konventionen pågår i FN.

Regeringens proposition med förslag till lag om export av försvarsmateriel bygger på EU:s direktiv om överföring av försvarsrelaterade produkter, som bland annat har som mål att liberalisera handeln med vapen inom EU och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och förenkla tillståndprocesserna. Trots att direktivet skulle ha medgett en mer detaljerad och noggrannare skrivning av försiktighetsprincipen i själva lagen, föreslår regeringen en relativt generös samlad prövning av att villkoren för tillstånd är uppfyllda. I själva lagtexten borde de åtta kriterierna, inbegripet klara förbud, i artikel 2 i EU:s gemensamma ståndpunkt om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel (2008/944/GUSP) absolut ha skrivits in (bl.a. ekonomiska sanktioner och vapenembargon fastställda av FN:s säkerhetsråd och multilateralt förpliktande begränsningar som Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och andra internationella exportkontrollorgan har beslutat om).

Försiktighetsprincipen och riskhanteringen har knappast noterats i fråga om generella och globala överföringstillstånd. Vid överföringar inom EU och EES bör försiktighetsprincipen, m.a.o. kriterierna i artikel 2 i den gemensamma ståndpunkten absolut följas. Det är svårt att kontrollera framför allt globala överföringstill-

stånd, och trots att det finns en tillståndsprozess, finns det stor risk för att vapen och vapenkomponenter hamnar i fel händer.

Också kravet på ett slutanvändarintyg för exporttillstånd borde ha skrivits in som en förpliktelse som gäller alla tillstånd. I och med att den som använder en komponent betraktas som slutanvändare och det inte längre krävs någon uppgift om export av den slutliga produkten och finska myndigheter inte längre har någon veto- rätt, ställs kontrollen utom räckhåll för myndigheterna. Finska myndigheter kan få vetorätt också visavi export av komponenter, om vapen som komponenterna använts i exporteras utanför EU och EES. Det här står det ingenting om i propositionen.

Propositionen befattar sig inte på minsta vis med offentlighetsaspekten på vapenhandeln. Det skulle ha varit väsentligt och viktigt att regeringen hade lagstiftat att ansökningar om tillstånd och beviljade tillstånd för export av vapen och annan försvarsmateriel är offentliga och att besluten ska vara allmänt tillgängliga. Det är bara genom större insyn och offentlighet i vapenhandeln som media, det civila samhället och politiska beslutsfattare får information i realtid och en chans till effektiv kontroll av vapenexporten. Det är av största vikt också för Finlands internationella rykte och moralen i vår vapenhandel.

Förslag

Vänstergruppens riksdagsgrupp föreslår

att riksdagen godkänner följande uttalande:

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att de detaljerade kriterierna för bedömning av tillstånd i artikel 2 i EU:s gemensamma ståndpunkt om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export

av militär teknik och krigsmateriel skrivs in som förpliktande i statsrådets förordning om export av försvarsmateriel. Det bör också föreskrivas genom förordning att ansökningar om tillstånd

och beviljade tillstånd för export av försvarsmateriel är offentliga och att besluten ska vara allmänt tillgängliga som offentliga myndighetsdokument.

Helsingfors den 17 april 2012

Jyrki Yrttiaho /vg